

KÕRGEM KUNSTIKOOL PALLAS

MAALIOSAKOND

MAALISEERIA

“Ema”

Lõputöö

Ingrid Ojala

Juhendaja Veiko Klemmer MA

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. LUGU MU TEOSE TAGA.....	4
2. LOOMISE DILEMMAD JA ÕUNAPUU FOLKLOORIS.....	7
3. VÄRVILISI KILLUKESI OMA EMAST.....	9
4. TEISTE KUNSTNIKE EMAPORTREID.....	15
5. PRAKTILISE TÖÖ PROTSSESSIST.....	18
6. EMPIIRILISI MÕTISKLUSI EMADUSE, EMA OLEMUSE JA ARMASTUSE TEEMAL.....	21
KOKKUVÕTE.....	
SUMMARY.....	
KASUTATUD ALLIKAD.....	

SISSEJUHATUS

Pallases õpinguid alustades olin kindel, et minu lõputöö tuleb tantsuteemaline, kuna olen kogu elu selle alaga tegelenud. Kui aga haigestus mu õde, kerkis mõtteisse tugevalt emateema, täpsemalt ema ja laste suhte muutumine läbi elu. Nii kujunes mu lõputöö teemaks hoopis ema kui raugematu lootuse ja tingimusteta armastuse võrdkuju, vaatamata elu keerdkäikudele. Seega kujutan kolmel maalil ema ootust näha õide puhkemas kuivanud õunapuud.

Teemakandjaks praktilises töös sai 85-aastane, peaaegu kuivanud õunapuu mu ema sünnitalu õuel. Ootusärevust ema hinges väljendan maalikomplektis esmalt puuga ööpimeduses, seejärel päevavalgel, ema varjuga puu juures ja viimasel maalil ühe puhkeva õie- kui lootuskiirega päikesetõusul. Maalide puhul pooldan mõtte- ja tõlgendusvabadust, teostuses soovin jääda kuhugi lüürilise ja eklektilise kaose ning korra vahepeale, mitte järgida tingimata n.-õ. üht kindlat joont. Maalima asudes tahaksin alati vähemalt enda jaoks midagi uut avastada, säilitada põnevust.

Kirjalikus osas räägin lähemalt “õunapuuks muutunud ema” saamisloost oma maalidel ning idee teostamiseks valitud sümbolist folklooris. Samuti mõtisklen emaduse ja ema olemuse üle üldiselt. Enda ja ema mälestuskildudest panen kokku väikese kaleidoskoobi, kuid ei lähtu seejuures rangelt kronoloogilisest järjestusest ega pretendeeri absoluutsele tõe. Ka meenutustest võiks saada ühe kogumiku maale, nagu kirjutades avastasin, ent mälupiltide jäädvustamine lõuendile ei olnud mu eesmärk lõputööna. Kirjeldan vaid omaaegset olustikku, värvikamaid seiku ja sündmusi ema elust ning miks see mulle mu töös oluline on.

Lõputöö on ajendatud tänumeelest oma ülitagasihoidliku ema vastu mulle kingitud lapsepõlve ja armastuse eest, lootuses, et ema teema puudutab ka teisi. Võib- olla tunneb keegi selles ära ka oma, ainsa ema.

Suur aitäh kõigile, kes mind hea sõnaga või muul moel mu töödes ja õpingutes toetanud on! Eelkõige tänud juhendaja Veiko Klemmerile, maaliosakonna juhataja Margus Meinartile, Pille Johansonile, oma pojale Roman-Andreusele, õe perele, heale Enelile, Katjale, Merjele, Liinale, oma sõpradele, tantsuõpilastele ning veelkord emale!

1. LUGU MU TEOSE TAGA

Minu ema kodutalu Võrumaal, mis ehitati aastatel 1925–1927 tema vanavanemate poolt, oli suure loomapidamisega nagu teisedki sealkandis (lehmad, sead, lambad, kanad, kuked, hobune, koer ja vabakäigu-kassid). Heina tehti käsitsi, hobuse ja vankriga veel minu lapsepõlves, kuni 1991. aastani, kui mu vanaisa suri.

Aias kasvasid meil marjapõõsad ja viljapuud. Nende keskel ka üks metsik, eriti võimas, hapukas-mõrkjate õuntega puu, mille õunu kuivatas vanaema talveks. Kuivatatult maitsesid nad suurepäraselt ning talvel keedeti neist kisselli – ühte lihtsat ja levinud magustoitu tol ajal. Puu sünniloost sain teada alles hiljaaegu.

Tol suvel, kui mu vanemat õde raske haigus tabas, osutas ema kord maal vanale, üleni keerdukasvanud tüve ja okstega õunapuule ning tähendas: „Näe, see puu on täiesti ära kuivanud, aga üks oks kevadel ikkagi õitseb. Ta on ju minuga ühevanune – istutati kolmekümne üheksandal aastal, kui ma sündisin. Neljakümne esimese aasta talvekülm “võttis” kõik õunapuud aedades ära. Puud võeti maha, aga see ajas uuesti võrsed üles ja kasvas suureks. Vanasti kallati laste ristimisvesi mõnele puule aias. – See oli minu puu. Mamma pookis talle hiljem veel mõisa aiast toodud õunapuude oksi külge.”

(Mamma – mu ema vanaema, kes oli olnud Viitina mõisas õmblejannaks.)

Ema jutustusega seoses meenusid mulle read Minni Nurme luuletusest „Nõid“.

Meelt ära heida – ka raiutud juurelt

tõusevad võrsed ja kasvavad suureks!

(M.Nurme • Maarjahein, 1967: lk.83)

Paistis, et ema ootab kevaditi õunapuude õide puhkemist leidmaks sellest tuge ja kinnitust oma lootustele, mis on ta südames alati seotud ka lastega.

Silmitsesin hoolikamalt puud, mis kasvas aias sellest ajast peale, kui end mäletasin. Varem pakkus ta head päikesevarju. Puu oli nii kõrge, et all seistes latva ei ulatunudki hästi nägema. Suve-, sügis- ja talvetormid olid viimastel aastatel murdnud mitmeid suuri, elavaid kuuski ja õunapuid aias, aga tema püsis kindlalt püsti. Muidu me tast eriti välja ei teinud, kuna mõrkja maitse pärast sobisid ta viljad vaid kuivatamiseks, ehkki aeg-ajalt püüdsime ikka mõnesse hambaid lüüa. Välja nägid nad imetlusväärselt erkpunased ja ahvatlevad. Avastasin, et tema tohutu oksarägistik oli täis hallikaid samblatompe, linnupesid, osal tüvest puudus koor ning paljastus põnevalt keerdunud puidumuster. Kusagilt pidi veel elujõud voolama. Lehtedeta näis ta nüüd ühtaegu kuidagi dramaatiline, vapper ja elegantne.

Korraga tundus mulle, et see puu ongi ema – tema hing, mis lõputult usub, loodab, võitleb ning keeldub murdumast. Nii sai emast minu maalidel õunapuu.

Meenus, kuidas Tallinna balletikoolis õppides ja nädalavahetustel kodus käies nägin raagus puid maantee ääres alati baleriinidena graatsilistes poosides seismas. Seda tantsulisust märkasin ka kõnealuse õunapuu juures. Kuni lõputöö mõte küpses ja selgemat vormi hakkas võtma, pildistasin puud erinevatel aegadel eri rakurssidest, päikesetõusul ja pilvisel päeval. Tahtsin, et ema oma puu mu maalidel ära tunneks.

Mõeldes emale kangastub mulle vaimusilmas esimesena tema kirjeldamatu soojus. See pole põllega, pliidi ees naeratava ja moosi keetva ema kujutluspilt, ehkki ka selline tegevus on talle tuttav. Tema soojus väljendub ilmselt kõige enam hääles. Emale helistades kuulen rõõmsameelset tervitust isegi siis, kui asjad ei ole just kõige paremini. Ta püüab ise alati vapper ning lähedastele toeks olla. Oma muredega ta teisi koormata ei taha ja niisama lihtsalt teda murdumas ei näe. Ta on rääkinud, et tema lapsepõlve ajal ei olnud kombeks lapsi sülle võtta, neil pead silitada ega kallistada. Just ema soojusest ja hellusest tundsin mina kodunt kaugel balletikoolis kõige rohkem puudust – kuidas ta meid õhtul magama pani ning hommikul üles äratas.

Ükski mõrsja pole õrnemini
suudelnud liiliaid ega roose,
kui neid moonitaoliselt jumekaid põsepungi
igal hommikul kosutava kastena
suudlevad emad.

M. Nurme „Õitsev aed“

(M.Nurme• Metsõunapuu, 1963: lk.64)

Olin ehk kauem laps kui keegi teine mu klassis. Tol ajal kirjutasin ka luuletusi ja pidasin päevikut, püüdes nii oma koduigatsust leevendada. Mured ja igatsused otsivad väljendust. (Tuleb meelde, kuidas kord ema kodukitli taskust rätikut otsima minnes leidsin sealt hoopis väikesed paberilehed oma luuletustega. Arvasin, et olin need minema visanud.) Kahju, et kõike muud võisin luulevormi valada, aga emast mul luuletust ei ole. Siiski hoidsin alati alles paberit, kuhu ema oli pakkinud omaküpsetatud kotlette või õunakooki, mida ta mulle nädalavahetusel kodunt kaasa pani. Kandsin seda kaasas ning aeg-ajalt võtsin kotist välja, nuusutasin salaja, et tabada ema käte lõhna. Igatsesin väga tema enda, lahkete silmade ja ka tema õmmeldud kaunite kardinatega toa järele kodus Tartus.

Võib-olla olen lihtsalt igatseja-tüüpi, võib-olla tajusin ema ainukordsust varakult seetõttu, et pidin kodunt lahkuma enne kui selleks piisavalt küps olin ning ma ei võinud veel teadagi, et igatsuse vastu ei ole rohtu.

“Armastus on igatsus. Igatsus on lõputu. Armastus ei kuulu iialgi armastatule, vaid armastajale endale. See on tema osa, ta iseloomu iseloom. Reaalne armastus ongi sellepärast

nii traagiline, et ta enamasti pole suuteline kustutama igatsust. Kus igatsus kustub, seal kustub ka kunstniku loominguline jõud ja ta muutub oma kutse külmkingsepaks.”

Valmar Adams “Mõttelooteid”

(V.Adams • Nooruse tolmunud kuld, 1972: lk 256, 257, 277)

2. LOOMISE DILEMMAD JA ÕUNAPUU FOLKLOORIS

Lõputööd alustades arutlesin endamisi, kui palju peaksid loost kõnelema pildid või seda lahti seletama teose pealkiri. Endise baleriinina tekkis kohe assotsiatsioon teatri ja tantsuga – kas nagu pantomiim vanades klassikalistes ballettides või teatav abstraktsus ehk tõlgendusvabadus kaasaegsetes tantsuetendustes? Mõlemas on oma teatav võlu, aga mis kõnetab, puudutab enam? Kas peaksin üldse sellest lähtuma? Tean, et igaüht ei pruugi kumbki puudutada ja nii on kahjuks kõigi kunstiliikidega, ent ma polnud kindel, kuivõrd see mind mu oma töö puhul häriks. Tõenäoliselt tekitab vaatajas segadust, miks on töö pealkirjaks „ema“, kui maalidel on ainult kuivanud puu, ent mulle meeldib, kui miski küsimusi tekitab või mõtlema paneb. – See on ka üks kunsti eesmärk. “” Mida autor sellega ütelda tahtis?” küsib tühitoimetaja, kui autori teos talle kohe alasti ei andu.” (Adams, 1972: lk 309) – Nii mõtiskles kirjanik Valmar Adams samal teemal. Kui luuletust oleks võimalik ümber jutustada, siis poleks luuletust vajagi. Nagu luulepimedust, nii esineb ka kunstipimedust. Konrad Mägi kirjavahetused kaasaegsetega kulgesid tihti nõrduinud tõdemuses sellest, et Eesti rahvas ei mõista kunsti ning hindab seda alles siis, kui teosed on Pariisis välja pandud. (Konrad Mägi • Eero Epner, 2020) Oli muidugi teine aeg. Eesti rahvas – “tu maarahvas” – oli sajandeid elanud üsna kunstikauget elu. Seevastu jällegi Valmar Adams, kelle “Valitud värse ja mõttelooteid” ma taas hiljuti sirvisin, on humoorikalt öelnud

“Isegi Shakespeare ei suudaks

kogu oma kolmesaja-aastase draamakunstiga

liigutada ühtegi hüljest.” (Adams, 1972: lk 254)

Stiilis olen olnud vaimustunud fovismist – kõikide reeglite ja värvide/varjude loogika eiramisest maalikunstis, keskendumisest tunnete väljendamisega. (Minus on teatav annus põikpäisust ja vastuoolu ujumat. Kui õpetaja ütles, et luuaga maalida ei saa, pidin ma endale kindlasti tõestama, et saab ikka.) Konkreetset eeskujut ma järgida ei tahaks. Otsustamine ühe või teise suuna kasuks on minu jaoks tööd alustades enamasti peamiseks küsimuseks olnud.

Arvasin, et ema kujutamine õunapuuna on üksnes mu enda originaalne mõtteleid, aga teemat arendades ja lähemalt uurides selgus minu suureks üllatuseks, et selles osas eksisin sügavalt.

Õunapuu

Folklorist Marju Kõivupuu on Eesti Looduse artiklis „Aasta puu 2012 / Minu õde õunapuu, õunapuu ja õiepuu” kirjutanud, et paljude rahvaste folklooris on õunapuu nii neiu, naise kui ka ema sümbol:” (elu)kevad el kaunis õiehetes, suvel ootamas noormeest, kes nopiks tema vastvalminud vilja, (elu)sügisel maadligi lookas, murdumas viljade raskuse all. Õunapuust ja õunast maailma rahvaste folklooris ning mütoloogias võiks kirjutada tüseda monograafia. Aga võrukeelne uibuupin on minu arust üks ilusamaid sõnu üldse.“

„Siinse maarahva lugudes-lauludes on õunapuu olnud armastatud, kuid varalahkunud ema võrdkuju. Vaeselapselauludes läheb emata jäänud laps nuttes õiehetes õunapuu juurde lohutust ja kaitset otsima. Õunapuu poetab valgeid õiehelbeid, vaenelaps pisaraid: Mas õs uibu manu lätsi, nii kui armsa imä manu. Uibust pudõsi valgõ häierm, minul sattõ silmävesi...

Nüüdisajal on aed-õunapuu oma arvukate kultuursortidega maailma armastatumaid ja levinumaid viljapuid. Seda ka Eestis, kus õunapuid hakati alates keskajast kõigepealt kloostriaedades kasvatama ning kust nad omakorda levisid mõisa- ja taluaedadesse. Õunapuid istutati ka pereliikmete nime- ja õnnepuudeks ning viljapuu käekäik peegeldas või ennustas selle omaniku käekäiku. 1930. aastatel alanud kodukaunistamise kampaania käigus püüti nii linna kui ka taluelanike ilumeelt äratada ning ergutada neid taluümbrusi korrastama. Kampaania käigus propageeriti talude juurde ka viljapuuaedade rajamist – õunapuust sai lausa kodumaise aianduse sümboltaim, mis ühestki õigest Eesti aiast puududa ei tohtinud. Kes meist ei teaks seda üldtuntud rahvalikku laulu, mis algab sõnadega: “Ma tahaksin kodus olla, kui õunapuud õitsevad”.

Luules ja proosas on õunapuu ilmselt läbi aegade olnud üks populaarsemaid teemasid ning kõnekujundeid,” arvab Marju Kõivupuu (Aasta puu EL 2012/04)

Huvitav ja samas tore, et just õunapuu, mille andideta ei ela ma päevagi oma elust (õunad olid minu teatriaastatel baleriinide põhitoiduks), on aegade jooksul kujunenud ka ema sümboliks.

[Eesti Loodus \(loodusajakiri.ee\)](http://loodusajakiri.ee)

3. VÄRVILISI KILLUKESI OMA EMAST

Kunagi ütles Pille Johanson, et elu koosneb kildudest ja mõnikord ka puruneb kildudeks. See sööbis mulle mällu ning iga teatud aja tagant kõlab uuesti kõrvus. Kallite inimeste kaotustega võib elu üha väiksemateks kildudeks puruneda. Tuleb jälle tükid kokku korjata ja kokku liita. Igaüks seda ei suudagi. Olen näinud kildudeks purunenud inimesi. Ma arvan, et teise maailmasõja ning selle järgsel ajal – kui mu ema kasvas – ei saadud endale nõrkust lubada.

Mu ema on lõpetanud Tallinna Ehitus- ja Mehaanikatehnikumi autode ekspluatatsiooni ja remondi erialal. Ta on töötanud nii joonestaja-, tehniku-, ökonomisti- kui raamatupidajana. Ema ütleb, et alati tasub kinni haarata võimalustest õppida kõike, mida kusagil pakutakse. Ta on uuemeelne nagu ta isagi (kes hoolitses näiteks selle eest, et meie tallu külas esimesena telefon (u.1947.a-l) ja elekter (u.1955.a-l) paigaldati). Ema soetas endale laiekraaniga teleri ja nutitelefoni ammu enne mind. Õigemini öeldes sain mina ema omad endale, kui tema juba uued ostis.

Olen alati imetlenud ema võimet mõista ühtviisi hästi nii matemaatikat, keemiat, füüsikat kui võõrkeeli, samuti tema kauneid õmblus- ja tikkimistöid ning seda, kui kiirelt ta kõigega valmis saab. Viimast omadust olen endale kõige rohkem soovinud. Veel üks joon on mind tema juures hämmastanud: see on ta siiras rõõm iga väiksegi kingituse üle, nagu oleks just see parim ja ilusaim asi maailmas. Õnnelik pole ju see, kellel on kõik parim, vaid see, kes suudab rõõmu tunda kõigest, mis tal on.

Emal on mõned lemmikmälestused, mida ta õhtusöögi ajal koos istudes ikka-jälle armastab meenutada ja mina kuulata. Need on täis helgust, aga ka koomilisi juhtumeid ning tundub, et neis avaldub suurel määral tema olemus.

Mu ema on sündinud oma kodutalu suitsusaunas. Selle mõnusalt suitsulõhnaste palkseinte vahel olen minagi lapsena pesurituaale harrastanud kuni tema kõrvale uus ja moodsam -- Soome saun ehitati.

Vanaema(mu emaema) jutustas: “ Ütskõrd, ku ma tiil tõsõ külä vahtsõ pernaasõga kokko sai, kõnel tuu, et pandsõ umma latsõlõ mu tütre perrä nimes Sirvi. Ma ütli, et mu latsõ nimi olõ-iq Sirvi, mu tütar om õks Siiri. Tuu pääle heitü tä ärq ja kostse, et sõs tsurkse külh latsõ ärq...”. (võru k.) (“Ütskord, kui ma teel teise küla vastse perenaisega kokku sain, rääkis too, et pani oma lapsele minu tütre järgi nimeks Sirvi. Ma ütlesin, et minu lapse nimi pole mitte Sirvi, vaid Siiri. Seepeale kohkus ta, et siis rikkus küll lapse ära...”.

Ema räägib, et kui ta väiksena kopsupõletikuga haiglasse sattus, raviti teda seal mingi maitsetu, läbipaistva vedelikuga. Hiljem kõnelenud vanaema kõigile, et tütar raviti terveks Rõuge järve veega.

Haiglasse sattus ema veel umbes viie- aastasena, kui kodus käis katusepanek ning õuel oli selle tarvis suur laastuhunnik. Laps avastas, et pisut kaardus katuselaastud toimisid nende peal hüpates batuudina. Järjest suurema julguse ja hooga hüpates lendas ema ühel hetkel hunniku otsast maha ning püsti tõustes enam jalale toetada ei saanud. Tookord sõideti rongiga juba Tartu haiglasse, kus ema veetis kipsis jalaga kuu aega. Palatikaaslastest

naisterahvas palus seal ühel külastuspäeval vanaemalt tõsimeeli mu ema endale lapseks. Naine keelitas mu vanavanemaid, et nad on veel noored – elu alles ees, tema aga lapsi ei saa ja nende tütar oli talle väga meeldima hakanud.

Mu ema õppis seitsmenda klassini Viitina mõisahoonel koolis. Ta on meenutanud sealseid ilusaid ruume, suuri kahhelahje ja kordi, kui pidi külma ilma või tuisu tõttu endise mõisavalitseja häärberis internaadis ööbima. Kool asus tema kodust nelja kilomeetri kaugusel ning tee sinna kulges metsade vahel. Kord läks hunt tema lähedal üle koolitee ja teine kord saatis samm-sammult puude taga. Pärast seda sai siis ikka mõnda aega saaniga kooli sõita. Edaspidi läks ta aga hundi ja hirmu peletamiseks metsast läbi valju lauluga.

Pühapäeviti käis ema oma vanaemaga (“mammaga”) Rõuge kirikus, kus talle väga kirikulaulud meeldisid. Need olid tal kõik peas. Kirikusse sõidutas neid pidulikult hobuse ja vankriga mu ema isa, kuna “papa” (-- kunagine mõisa kutsar) ehk ta vanaisa oli surnud juba enne tema sündi. Ema esimene mälestus ongi talvepeost nende küla veskis, kus lauldi ja tantsiti. Seal lauldud üht tolle aja uut laulu, mille ema nelja-aastasena kiiresti selgeks saanud. Kodus kutsus vanaema külla oma naabrinaise ning lasi tütre laulu üha uuesti ette kanda, et ka ise selle sõnad ära õppida. Ema mäletab, kuidas ta ahjutruubi peal seisis ja pesunõõrist kinni hoides seda laulis.

Suvel karjas käies armastas ema koos karjakoer Mutiga võidu üle kivide ja kändude hüpata. Ta arvab, et tänu sellele avastati koolis tema head sportlikud võimed ning ta värvati sportvõimlemise treeningutesse (mis tol ajal koosnes nii tänapäevasest sport- kui iluvõimlemisest). Maal kamina peal seisab siiani ilus graveeringutega, raske, puidust kurikas, millega tol ajal võimeldi. Emal kogunes võistlustelt paras hulk diplomeid, kuni ühel päeval ta toakaaslasest klassiõde kadedusehoos paljud neist ahju viskas.

Aastaid hiljem, juba Võrus õppides, sattus ema tegelema peotantsuga, mis pakkus võimalust tutvuda uute inimestega ja samas tantsida kauni muusika saatel. Ta meenutab ikka, kuidas tantsupartner teda krõbedal pakaselisel õhtul pärast pidu neli kilomeetrit koduni saatis ning veel kaheksa kilomeetrit tagasi oma koju astus. Sellised olid kord kombed, aga võimalik, et seal oli juba pisut ka romantikanoote.

Emal oli viis aastat vanem vend Janno. Lemmikmälestus temast on oma emalt kuulnud jutt sellest, kui talle kord talvel poest tulles kolmeaastane poeg poole mäe peal paljajalu vastu tõttas ja hirmunult hüüdis: “Imä, üts kunna näuga hott tull puukasti alt vällä!” (“Ema, üks konna näoga rott tuli puukasti alt välja!” võru k. lapsekeeles)

Ei osatud arvata, kas “konna näoga rott” võis olla mõni kärplane või hoopis muu loom, sest igasuguseid isendeid maal ikka elamisse sattus.

Kui küsisin, millised on ema enda eredamad hetked või mälestused lapsepõlvest, kõneles ta, et kooliajast meenuvad näidendid, mida näärideks ja kevadpeoks ette valmistati. Õpetajad valisid neisse osalised erinevatest klassidest, meisterdasid maskid ning õmblesid kõigile kostüümid. Isegi õpetajate kasukad läksid käiku, kui oli vaja loomaruüsid. Proovid olid lõbusad ja kestsid mõnikord nii kaua, et ööbima tuli jääda internaati. Proovide keskel käis juhendaja kodus lehma lüpsmas, seejärel jätkati harjutamist. (-- Loomapidamine oli

hädavajalik maaelu osa.) Üksikasjalikult mäletab ema süžeesid ja oma rolle lavastustes “Saabastega kass”, “Tare-tareke”, “Lumivalgeke”, “Kääbuste kuninganna” jne. . “Kassi maja” värssstekste võib ta praegugi ladusalt esitada. Maarahvast publik oli laste etendusi vaadates vahetu ja liigutatud ning pühkis tihti rätikuga pisaraid silmist, räägib ema.

Veel üks lapsemällu sööbinud õnnehetkedest oli kuuendas klassis, kui ta näärideks oma vanematelt F. R. Kreutzwaldi “Eesti rahva ennemuistsed jutud” kingiks sai. Seda oli ta Viitina poes müügil näinud ning kodus kirjeldanud, lootmata ise selle omanikuks saada. “Reindorffi illustratsioone võisin ma lõpmatuseni imetleda,” ütleb ema vaimustusega.

(Lisan siinkohal, et mu ema joonistab ka ise hästi, aga oma tagasihoidlikkuses eitab seda muidugi täielikult.)

“Küüditamised läksid meie ja lähikaudsetest küladest peaaegu mööda”, meenutab ema. “Sealtkandist kedagi Siberisse ei viidud, kuigi isa oli Saksa okupatsioonivägedes sõdinud.” 1949.a. märtsiküüditamise ajal oli ema peaaegu 10- aastane. Ta mäletab, et ühel õhtul, kui hakkas juba pimenema, koputas keegi aknale. Naine külast tuli hoiatama, et mindagu kohe kodust ära, sest midagi on toimumas, inimesi viiakse ära... Mamma keeldus kodunt lahkumast ja ütles, et tal on ükskõik, kus ta sureb. Kiirelt rakendati hobune saani ette (-- kõrged lumehanged olid tol ajal veel maas) ning sõideti kõigepealt metsa taha sugulaste poole ööbima. Järgmisel päeval liiguti juba edasi vanaisa venna tallu. Ema rääkis, et seal arutatud selle üle, kui peaks ikkagi tulutama ära viima, siis teda peidetaks kusagile ära. Ema aga mõtles endamisi, et tema ei poe kusagile peitu, vaid läheb igal juhul oma vanematega kaasa. Kui nad kolmandal päeval koju tagasi pöördusid, rääkis mamma, et kaks Vene mundris meest olid käinud meie pool oma staapi helistamas (kuna meie talus asus küla ainus telefon) ning raporteerinud, et inimesi pole kodudes ja küsinud, kuidas peaks edasi toimima. Neile vastati, et tuldagu siis ära.

Ema mäletas, et uuesti kooli minnes olid ka kõik teised lapsed kohal ning levis jutt, et vaid üks pere kusagilt kaugemalt, kes teatavasti ümbruskonna taludes loomavargil harrastanud käia, olnud ära viidud.

Maaelu oluliseks osaks, millest sõltus tollal kogu heaolu ja pere elujärg, oli loomapidamine. Jätan vahele teiste loomadega seotud seigad ema lapsepõlves, kuid tema üheks lemmikuks oli Leedi -- eriti väle ja kergejalgne hobune. Leedi suutis talvel poole tunniga kodunt Võrru (u.20 km) jõuda nagu mitte ükski teine hobune. Lapsepõlvest meenuvad emale idüllilised mälupildid saanisõitudest külla ja poodi – ümberringi lumeväljad, härmas puud, ülesmäge ja mäest alla – tee möödus nagu lennates. Poe juures oli teisigi hobuseid oma peremehe ja toidumoonaga ootel. Huvitav oli neid siis silmitseda ja võrrelda, kes pikema saba või uhkema lakaga. Saan või vanker laoti poest tulles otsast otsani täis vormileivapätse nagu telliskive – loomade maiusrooga.

Hobune oligi kõige tähtsam loom talus. Suur osa eluks hädavajalikest toimetustest ning asjaajamistest sõltus temast. Kõige veidram ja meeldejäävam neist oli viimane – Halluri-

nimeline – pelutavalt suur, oma tujude ning riugastega hobune, räägib ema. Kui suvepäeval maa jalge all vappuma hakkas, teadsid lapsed, et Hallur oli vaia maa seest lahti kiskunud ja koplust kodu poole kihutamas. Ukse vahelt piiluti, kuidas ta suure hooga lauta kappas. Kui ees ootas mõni põllutöö, ilmnes tema näitlejatalent: samm muutus üha raskemaks ning põllule tuli teda talutada lausa kahelt poolt toetades, kuna kord „kippus nõrkema üks, kord teine jalg“. Paistis nagu looma viimne tunnike koidaks. Mida rohkem põld aga edenes, seda ärksamaks ja kergemaks muutus ta astumine. Viimased vaod läksid juba pooljooksu ja vanaisa vandesõnade saatel. (-- Kas keegi on näinud adra taga jooksvat põllumeest?) Ema räägib, et kui tema hobust suuraudadest tagasi püüdis hoida, tõstis Hallur pea kõrgele üles -- ema päitsete küljes rippumas -- ning sörkis tähtsalt edasi. Vanaisa jutustas ikka, et meie saunas käinud kord Voldemar Panso ise koos oma sõbra -- meie naabri ja kirjamehe—Artur Pihlapuuga. Ehk omandas Hallur lennult samuti “Panso-kooli”.

Üks lugudest, mida ma aina kuulata võin, pärineb ema neiupõlvest. Võrus, kus ta siis õppis, oli vabaõhu-kinos näitamisele tulemas USA mängufilm “Suur valss” (noore Johann Straussi elust Pariisis). Seda ei saanud vaatamata jätta. Naiste rõivamoes olid tol ajal aga kahara alusseelikuga ning laia, kangeks tärgeldatud vööga kleidid. Emal oli just vöö alla nahapaise tekkinud, millest pidi kiirelt vabanema, et saaks moodsat riietust kanda. Juhuslikult kuulis ta bussiga kodu poole sõites pealt, kuidas keegi oma kaaslasele seletas, mil kombel paisest lahti saada: “Võtad kampripiiritust ja...”. Edasi ema ei kuulnud, sest nõuandja väljus peatuses. Niisiis läks ta apteegist läbi, ostis õige asja ning võttis koju jõudes sellest ettevaatlikult lonksukese. Kohe tundis ta, kuidas kehast tuline jutt läbi käis. Seejärel haaras ta veeklaasi järele ja jõi ohtralt peale, mis tegi aga asja hullemaks. Igaks juhuks määris ravimit peale ka. Järgmisel päeval oli kõik korras ning võis sõbrannadega kinno minna. Teistele tegi tema äpardus nalja, kuid piletikontrolli sabas seistes püüdis ema kõigest väest mitte hingata. Ühel hetkel kuulis ta siiski, kuidas mees tema selja taga vaikselt kellelegi ütles: “Üts kurrat om petrooleumi joonu.” (võru k.).

Minu lapsepõlvemälestustes on emal seljas kaunid kleidid, moeajakirjade lõigete järgi enda õmmeldud kostüümid ning praegugi silme ees tema kerge, lendlev kõnnak.

Ema õmbles nii endale kui lastele. Kolme tütre pluuksid olid täis tikitud lilli ja loomakesi, kleidiääred heegeldatud pitsidega. Tema õmmeldud tantsukleite imetlesid kõik, kes neid nägid. Mäletan, kui uhke ma selle üle olin. Poest leidis ta üles ilusaimad kangad ning alati oli tal mõni näputöö pooleli. Triikimise ootel puhta pesu virnad laual, õmblustööd ja -tarbed olid tema kuningriigi kujunduseks. Ma imestasin siiralt, kuidas ta küll kõike jõuab. -- Nagu mitu inimest oleks korraga tema eest tegutsenud. Hiljem täiskasvanuna mõistsin alles, et selle taga oli muidugi ka mu isa suur tugi, abi ja armastus oma pere vastu.

Kord kui ema linnas oli, meie – lapsed – kodus tema valdusi revideerimas, kostis vannitoast hirmus kolin. Kohkusime koledal kombel ja tardusime paigale. Kui olime esimesest ehmatusest üle saanud, pidasime sosinal nõu, mida teha. Olime veendunud, et pesuruumi on sisse murdnud röövel. Ei jäänud muud üle kui kurjategija teolt tabada. Vannitoast ei kostnud rohkem kippu ega kõppu. Sellest järeldasime, et sissemurdja oli ise hirmul. Otsustasime kolmekesi relvastuda. Ema asjade hulgast leidis igauks endale sobiva. Vanem õde haaras triikraua, mina käärid ja väikeõde nõela. Hiilisime vannitoa poole. Kohale

jõudes rabasime kiirelt ukse lahti ning jäime pimedat vannituba takseerima. Viimaks pani vanem õde ruumis tule põlema. Seejärel nägime, et roosa lastevann oli suurde vanni kukkunud. Kui emale hiljem kõigest rääkisime, naeris ta ning küsis, mida “röövel” meie vannitoast küll otsis. Ta küsis, kas väikeõde oleks kurjategijat ähvardanud, et torkab teist nõelaga. Saime koos hea kõhutäie naerda.

Muidugi on lood, millest jutustanud olen, ainult mürdosa ema elus juhtunust, aga on veel üks märgilise tähtsusega lugu, millest ei saa tema puhul kirjutamata jätta. See on ta kadunud pojapoja (-- minu vennapoja) leidmise ning kohtumise lugu, mis andis emale tagasi elurõõmu,” uue hingamise “ ja osakese kaotsiläinud endast pärast mu isa surma.

Ema ei olnud enam endine, kui mu isa suri. Temaga oli raske suhelda. Nad olid mõlemad pühendunud perele, mõeldes, et vanaks saades hakkavad reisima. Inimene mõtleb ikka, et homme hakkab elama, kuni ühel päeval tuleb vastu mitte suur elu ise, vaid Liiva-Annus vikatiga... Ema rääkis, et lootis siit ilmast lahkuda enne mu isa, kuna oli temast kuus aastat vanem. 33 aastat kestnud harmooniliselt ilusa abielu lõpetas isa ootamatu haigus. Iga kalli inimese surmaga sureme osalt ehk emotsionaalselt ka ise, ent vahel, kui kedagi me elust ära võetakse, antakse teist asemele.

Ema esimene abielu ei laabunud hästi, aga sellest oli talle sündinud tore poeg Janno. Ema on temast palju rääkinud. Ta meenutab, kuidas väike Janno laulis: “On küll neid, kel naeratavad silmad, kuid hellast tundest jääb siga ilma.” (Õiged sõnad.” ... kuid hellast tundest jääb süda ilma.”)

Ma mäletan oma venda pikakasvulise noormehena, kes kodus käies minu ja õega müras, meile korraga terve vihikutäie naljakaid loomakesi ja teisi tegelasi joonistas ning kui vaja, kaitses õues poiste eest, kes meid kimbutasid. Ema räägib, kuidas Janno meie rõõmuks elevanti mängis, meie õega kahekesi tema seljas läbi tubade ratsutasime ja ühele või teisele poole pööramiseks kõrvast sikutasime.

Janno õppis Tallinna Ehitus- ja Mehaanikatehnikumis nagu emagi ning õpingute lõppedes sai Tallinnas tööpakumise. Sinna dokumente sisse viima sõites jäi ta ööseks sõbra poole. Kevadiste kõledate ilmade tõttu pandi korteris gaasiahi küdema. Keset ööd kustus aga leek ning Janno suri vingugaasimürgitusse. (Seitsmekümnendatel oli palju gaasikatkestusi.) Mõni kuu hiljem kuulsid mu isa ja ema ühelt Janno healt sõbralt, et tal olnud oma pruudiga -- endast vanema kooliõega -- poeg, kes oli sünnitusmajast kahjuks kohe lapsendamiseks ära antud, kuna ta ema vanemad ei olnud valmis uue pereliikmega kodu jagama. Sünnitusmajas survestatud samuti noort ema last ära andma. Janno oli tol hetkel alaealine ega omanud väikelapse elu üle otsustamises sõnaõigust. Mu vanemad lootsid lapse üles leida ja oma perre võtta. Ema tuttava abiga perekonnaseisumetist said nad teada, et poiss olevat antud heasse peresse, kuid teda endale saada ei olnud neil õigust.

Janno kaotuse järel ei näinud meist keegi ema nutmas. Ainult kuulsime vahel teises toas. Siis püüdsime olla hästi tasa ja vaikisime omaette. Need olid kõige nukramad hetked mu

lapsepõlves. Kui ema juurde läksime, oli ta meid nähes jälle rõõmus. Sellest kujunes minus arvamus, et emad ei nuta.

Möödus kolmkümmend üks aastat. Ühel päeval kuulsime uuest telesaatest "Sind otsides" ning otsustasime õdedega sinna kirjutada. Esialgu me sellest emale ei rääkinud, sest polnud kindlad, kuhu kõik välja võib jõuda. Ta oli aga ise samuti uue saate reklaami näinud ning pöördus meie poole, et osalemiseks nõu pidada. Saime ema rõõmustada teatega, et olime sellega juba algust teinud. Looga asuti tööle. See ei läinud lihtsalt, kuna (-- nagu hiljem selgus) lapse nime oli muudetud. Teada olid ainult sünniaeg ja -koht, millest lähtuda. Mitmete luhtunud otsingukatsete järel jõudsid need vähesed andmed viimase lootusena noore telemehe kätte, kellel oli ligipääs paljudele andmebaasidele. Ta avastas, et talle esitatud daatumid klappivad täpselt tema hea sõbra omadega, kes talle kunagi naljaga pooleks öelnud, et pole arvatavasti oma vanemate lihane poeg. Loo teatavakstegemiseks pidi aga nõusoleku saama esmalt otsitava kasuvanematelt, kes seda kahjuks ei andnud. Nad ei olnud kunagi rääkinud, et poiss on lapsendatud. Kõik pidanuks jääma saladuseks. Saatejuhid otsustasid, et teevad loo ilma peategelase- ja suure kohtumiseta. Vahepeal leiti üles ka (-- siis juba 33-aastase mehe) bioloogiline ema, kes nõustus samuti saates osalema ehkki tema jaoks oli see emotsionaalselt väga raske. Juhtus aga nii, et telemees, kes pidi kogu loo enda teada jätma, rääkis ühe peo käigus ikkagi sõbrale välja, et teda otsitakse...

Mäletan seda müstilist tunnet ja sürreaalset kohtumist Kadrioru kohvikus, kus mälupildis hoitud venna kuju musta lindiga ümbritsetud foto pealt mu silme ees justkui ellu ärkas ning mulle näis, nagu oleksin oma venna tagasi saanud. Sõnad ei suuda seda päriselt edasi anda. Vaadates ema tol kohtumishetkel mõtlesin ma, et ilmselt koges ta seda imelist elusolemise tunnet, mida tuntakse vahel pikast haigusest tervenedes või ka armudes. Ema sai endale korraga pojapoja ning lapselapselapsed. Sellest peale oleme igal suvel korraldanud koosviibimisi kodutalus Võrumaal ja mitte ainult seal.

Ema rääkis veel, et paar päeva enne nende sündmuste lahti rullumist olnud tal maal käsil moosikeetmine. Kõõgi uks olnud pärani ning ühel hetkel astunud sellest teretades sisse mustlasnaine, kes soovis talle kangesti midagi ennustada. Ema ütles, et tal pole kahjuks muud anda kui moosi. Naine oli nõus ning rääkis tähelepanelikult ema laupa silmitsedes, et teda ootab peagi ees üks suur sündmus ja rõõmus kohtumine kellegagi, keda ta on väga kaua oodanud.

Mälestuste valiku järel lisan kokkuvõtteks, et ma kahtlen, kas ükski portreemaal või kõik maalid ema eluseikadest kokku suudaksid edasi anda tema või ükskõik millise ema olemust. Täheendused, mida kellegi emaportree väljendab, on pigem kunstikriitikute nägemus kui autorite endi oma, nagu ma teoste kirjeldustega tutvudes aru olen saanud. Vanadel maalidel näevad emad minu pilgu läbi sageli välja vanad ja väsinud, kurvad või kurnatud. Kuulsast mängufilmist "Bean: The Ultimate Disaster" kõigile tuntuks saanud Whistleri ema on muu hulgas (nagu näiteks puritaanliku emaduse ikoon) saanud koguni leina ja ängistuse sümboliks (ehkki kunstnik kasutas teda maalimiseks teemal "musta ja halli kooskõla" vaid modelli asemel, kes kohale ei tulnud). Mina seevastu soovisin keskenduda oma töös ema kannatlikkusele ning armastuse jõule seal, kus teised on lootmast lakanud.

4. TEISTE KUNSTNIKE EMAPORTREID

Kuna minu töös tähistab õunapuu sümbolina ema ja mitte puud ennast, siis toon lisaks mõned näited vanemast ajast pärit emaportreedest ning sellest, mida tol ajal nendega väljendati või milline oli autori enda suhe emaga.

Maal „Vana naine“ sündis Leidenis aastal 1629, kui Rembrandt oli 23- ja Neeltgen 61-aastane. Rembrandti ema, Neeltgen Willensdr, poseeris pojale korduvalt. Rembrandt on loonud palju töid, kus kujutab väarikas eas isikuid - neist 30 on seotud emaga, 33 isaga ja väidetavalt paar ka õest-vennast. Tollal oli vanainimeste kujutamine sümboolselt seotud nii selle ea erinevate voorustega nagu tarkus, usk ning sisemine jõud kui ka pahedega nagu ihnus või nõdrameelsus.

[Rembrandt van Rijn \(Leiden 1606-Amsterdam 1669\) - An old Woman called 'The Artist's Mother' \(rct.uk\)](http://rct.uk)

Aastal 1888 elas Vincent van Gogh Lõuna-Prantsusmaal ja tema ema, Anna Carbentus, Hollandis. Vincent oli siis 35-aastane ja Anna 69-aastane. Nad kirjutasid teineteisele tihti ja ema oli poja suhtes toetav. Vincenti õde saatis talle emast mustvalge foto, mille järgi maalis Vincent portree. Ka Annale meeldis maalida ning ta andis kodus Vincentile tema esimesed joonistustunnid.

Pablo Picasso joonistas portree oma emast, María Picasso Lópezist, aastal 1896. Picasso oli siis 15-aastane ja õppimas La Llotja kunstikoolis Barcelonas. See pilt oli elust joonistamise harjutus. Pablo ja Maria olid väga lähedased ning Pablo võttis ema perekonnanime enda kunstnikunimeks

[Portrait of the Artist's Mother » Norton Simon Museum](#)

[Portrait of the Artist's Mother, 1896 - Pablo Picasso - WikiArt.org](#)

James McNeill Whistler maalits 1871. aastal oma ema Anna Matilda McNeill Whistleri. (*Arrangement in Grey and Black No. 1*) James oli siis 37-aastane ja Anna 67-aastane. 1872. aastal näidati maali Londonis, kus maali kritiseeriti. Anna suri aastal 1881, paar kuud peale seda saadeti maal Ameerikasse ning kogus seal kuulsust kui ka kiitust. Jamesi inspireeris Rembrandti graafika, kus ta oma ema kujutab. “Whistleri ema” inspireeris omakorda teisi kohalikke kunstnikke oma emadest maale tegema.

[Why Is “Whistler’s Mother” So Iconic? | The New Yorker](#)

5. PRAKTIILISE TÖÖ PROTSESSIST

Esimese asjana asusin pildistama ema õunapuud. Igast küljest seda teha ei saanud, kuna tema taga asus tihe kuusehekk. Pildistasin eri rakurssidest. Mõni neist tundus mulle huvitavam, teine igavam.

Järgmiseks tekkis idee teha töö kolmest maalist, mis kannaksid mõtet ema ootusest näha kuivanud puud õide puhkemas. Formaati pidi olema galeriis eksponeerimiseks ennastkehtestav, seega sai valitud 175×75 cm iga maal. Varasemalt ei olnud ma nii suuri teoseid maalinud.

Esialgsed kavandid peas sündisid üsna kiirelt: maal õise puuga, teine päevavalgel ning ema varjuga puu juures, kolmas õide puhkeva oksaga. -- Põhilisteks värvitoonideks sinised, rohelised ja kollased. Puude kujutamise osas mul algul kindlat nägemust ei olnud, ainult taustad -- pigem abstraktsetena -- ilmusid kohe kujutluspilti. Mõttest käis läbi ka mõnede ebausust tuntud loomade kujutamine puude otsas (must kass, öökull), kes rõhutaksid hirmu, kõhedust tuleviku ees (--need loomad olid eri aegadel ka päriselt selle puu asukad olnud), aga sellest keegi teine peale mu enda ei vaimustunud ja nii jäid nad tööst kõrvale. Akvarellide ning akrüülvärvidega tegin kõigepealt 3 minimaali. (Nendest läks teostamisele lõpuks vaid esimene.) Kui hakkasin maalima lõuendile, ilmnisid asjaolud, mis mind just meeldivalt ei üllatanud. -- Taustale värve kandes kadus laia maalripintsli sisse rohkem värvi kui lõuendile jõudis. Tundus, et pintsel sõi värve. Ma polnud tavapintslitest suurematega varem töötanud. Iga paari päeva pärast sai mõni vajalik toon otsa ning tuli sammud seada uute järele. Esialgu kasutasin akrüülvärve ja kuna kaetav pind oli suur, vajasin juurde nii värvi kuivamise aeglustajat kui voolavuse parandajat. Jätkates õlivärvidega, muutusin aga kärsituks suurte pintslite puhtaks saamiseks kuluva aja tõttu. Kogu värvi pintslit välja pesemiseks läks 20 minutit. Sellega kippus mõttelõng ja töö järg kaduma. Ei õnnestunud oma rütmi hoida. Tulemustega lõuendil olin vaheldumisi rahul ning rahulolematu. Alles siis, kui hankisin teised -- pisut kitsamad ja õhemad pintsliid -- sain vabamalt tegutseda. Suuri maale tulnuks pidevalt vaadata kaugemalt, kuid maalida nii kaugel seistes ei saanud. -- Jälle uus kogemus. Selgus, et avaral pinnal kujunesid algsetest miniatuursetest kavanditest üksjagu teistsugused lahendused. Sellest tekkisid omakorda ideed -- nii puude osas kui tervikuna. Tegin mõned uued kavandid, taas väikesed maalid akrüülidega. -- Eelistan digitaalsele päris värvide ja pintslitega kavandada. Keskmise maali näidist proovisin nüüd spaatliga teha, mis mulle endale varasemalt meeldinud on. Seekordne tulemus sümpatiseeris mulle tema osalise abstraktsuse ja vabaduse pärast. Otsustasin selle teostada ka lõuendil. Esimene maal ehk õine puu on maalitud pintsliga, kolmas mõlema -- nii spaatli kui pintsliga. Viimased kaks on läbi teinud mitu transformatsiooni. Kõiki ideid kokku panna ei saa. Lõpuks tuleb valida üks ja see on minu jaoks alati väljakutseks -- valida see üks ning jääda selle juurde.

Lisaülesandeks kujunes samuti maalide omavaheline kokku sobitamine. Selle olin viimaseid kavandeid juurde mõeldes ära unustanud. Kolmest maalist koosneva terviku loomisega puudus mul varasem isiklik kokkupuude. Tuli taas muudatusi ja täiendusi teha, arvestades terviklikku kompositsiooni ning seda, et maalid olid seinale mõeldud eri kõrgustele -- vasakult paremale tõusvas joones.

Kogu tööprotsess oli kindlasti arendav ja mitmeid uusi oskusi või teadmisi andev. Veiko on juhendajana väga palju aidanud – nii ideede kui teostuse osas, ning „toonud mind aeg-ajalt maa peale tagasi“, kui ma kusagile omaenda maailma ekslema olen jäänud. Lisaks kasulikule kogemusele on värviderikas lõputöö teekond olnud mitmeti ka mõttemaailma avardav .

Foto esialgsetest taustakavanditest monokroomsealt

Näiteid kavanditest

6. EMPIIRILISI MÕTISKLUSI EMADUSE, EMA OLEMUSE JA ARMASTUSE TEEMAL

Tulles veelkord emateema juurde, tabab mind õõnsaks tegev mõte: mis saab siis, kui ühel päeval polegi enam inimest, kellele su toimetused ja käekäik alati ja päriselt korda lähevad. Minu jaoks on ema ikka olnud see, kes valu mõistab ja leevendab, kes lapse haavale peale puhub või koguni oma elu hinnaga teda päästma tormab. Ta ei kalkuleeri ega kaalutle, kas tema püüd ja lootus on mõistlik, tulemuslik või sootuks mõttetu. Selline on emaarmastus oma tuumas – vahel seitsme loori või kõrgete müüride taga. Peale puhudes teise valule muutub ka oma valu väiksemaks, teab ema. Lapse jaoks on ema terve maailm – vähemalt seni kuni ta väike on.

Küsimusele “ Kas lootus võib olla ka enesepettus?” vastas mu ema lihtsalt, et lootus on lootus. Ma ei taha korrata tuntud ütlosti lootuse kohta, mida kõik nagunii teavad ning elus mitmeid kordi kuulnud on, aga olen näinud ja kogenud, et kui ema lootus luhtub, siis see teiseneb, võtab uue kuju, värvi ja vormi, kuid ei kao jäljetult. See annabki emale tema tugevuse. “ Uskuda heasse on igatahes viljakam, kui halbade mõtetest head vilja loota!”, ütleb Erich J. Lejeune oma raamatus “ Innustusi 365 päevaks”. (Lejeune, 2003: lk 62.päev)

Ema poole pöördutakse siis, kui asjad päriselt halvasti lähevad, kui kõik teised “alt hüppavad” või märkamatuks kusagile kaovad, ent tema väärtust mõistetakse tõeliselt enamasti tagantjärele. Argipäeval nähakse sageli ema hoolt ja armastust millegi tavalise, enesestmõistetavana. Samas tähistatakse igal kevadel pidulikult emadepäeva, lauldakse ilusaid laule, kingitakse emadele lilli...

Mu ema ei armasta paraaditsemist, isegi mitte emadepäeva pidamist, mida ta ameerikalikult võltsiks võõrkultuuri sündmuseks peab. Leian, et tal on kahjuks õigus.

Mul on kurb kuulda, kui keegi oma vanemaid laidab, oma kõikvõimalikes hädades süüdistab, neile etteheiteid teeb. Miskipärast juhtub seda viimasel ajal üha sagedamini. Mul on siiani mees, kuidas ise teismeeas oma emale midagi tühist ette heitsin ja ta üpris õnnelt küsis: “ Kas ma seda halva pärast tegin? “. See tõi mind tegelikkusesse, pani sügavamalt mõtlema. Tõepoolest, ei saa kuidagi öelda, et ema oleks midagi halva pärast teinud. Tema arvamus või nägemus sellest, mis lapsele hea on, võis olla lihtsalt erinev lapse omast. On asju, mida tagantjärele hinnates annan õiguse hoopis emale ning pean tunnistama, et eksisin ise. Ebaküpsuses kipub igaüks vaid ennast ja neid, kes samamoodi mõtlevad, targaks pidama.

Loodan siiralt, et ma pole ainus, kes oma emas ikka head näeb ja mu töö ei ole ainult minu emast. Ma ei tea, kas on lapsevanemat, kes arvab, et ta pole iial ühtki viga teinud, aga vigu nähakse tavaliselt tagasi vaadates. Elu pakub harva võimalust vigade parandusteks. Usun, et suurem osa vanematest püüab anda lapsele endast parima. Võib-olla ei kuku kõik iga kord hästi välja, ent negatiivsele keskendudes süveneb vaid enesehaletsus. Raske on tunda oma sõnade või tegude mõju teistele. Halvustades neid, keda me armastame, kaugeneme neist aga alati mõnevõrra.

Sellised olid veel mõned esile kerkinud mõtted, mis kaasnesid emateemaga ning toetasid mu valikut lõputöös sellele keskenduda.

Oma lapsepõlve seikluseotsingute käigus korraldatud pahandustele tagasi mõeldes ütlesin kunagi emale, et mina küll endale selliseid lapsi ei tahaks ning ei kujuta ette, kuidas tema kõik meie tembud ära kannatas. Ema vastas: “Aga see ongi ju armastus laste vastu.” Tõesti, pikk peab olema ema kannatus. Sellegipoolest arvan ma, et emaks saamine jääb alati naise ürgseimaks, ilusaimaks sooviks. Kasvatades last kasvatad iseennast, on keegi kusagil öelnud.

Muidugi olid ka meie pere lastele mõned kirjutamata reeglid ja piirid (mida alles teismelisena enesele teadvustama hakkasin), ent need ei olnud tingimused armastuseks. Praeguseks (-- ka ise emana) olen veendunud, et võimatu on aimata, mida lapsed põnevuse mõttes isekeskis ette võivad võtta. Tõenäoliselt on kõigil omad lood ja seiklused, mille üle tagantjärele võib vaid kergendust tunda, et need õnnelikult lõppesid.

Meie saatsime oma lapsetempe ikka korda lootuses, et need ilmsiks ei tule, mitte ema ja isa kannatuse proovilepanekuks. Mõnikord meenub mulle, kuidas me õdedega (– kui talveõhtu kodus liiga pikaks tundus venivat) – kolmekesi aknalauale ronisime, välja vaatasime ning vanemaid poest koju ootasime. Kartsime, et äkki on midagi juhtunud ja me ei näe neid enam kunagi. Mõtlesime, mismoodi see on, kui sind enam olemas ei ole. Vaikisime ning teinekord nutsime, sest see tundus väga hirmutav. Me mõistsime varakult, et surm on midagi lõplikku, et mõned asjad või inimesed ei tule enam kunagi tagasi.

Suuremaks saades panime tähele, et ema ja isa jõuavad koju alati hetkel, kui olime mõne pahateoga hakkama saanud. Kasutasime seda avastust enda huvides nii, et kui soovisime nende peatset kojujõudmist, piisas näiteks suhkrutoosi tühjendamisest lauale. (Selle jõudsim enne vanemate tuppa astumist kolmekesi toosi tagasi kühveldada.)

Kunagi ema kingitud muinasjutumaal elades ihkasin endale mõtete lugemise võimet. Järgmiseks ehmusin sellest, et need võivad olla ka täis viha ja kurjust. Eelistasin seda mitte teada ning soov mõtete lugemisest kadus kiirelt. Ainult ema mõtteid loeksin julgesti. Nagu elus üldiselt, niisamuti käivad rõõm ja mure kõrvuti emaks olles. Üht ei eksisteeriks teiseta ning üks ei välista teist, kuid enamasti on ema elus päikeselisi päevi ikka rohkem kui pilviseid.

Ma olen alati tundnud end armastatuna ega ole peas veeretanud mõtet, et äkki olen üks kogemata kombel sünnitusmajas ära vahetatud laps (-- nagu seda mõnikord vanemate antud karistuse järel nõrdimuses mõtlema kiputakse). Ühel hetkel jõudsin mõistmiseni, et tingimusteta armastust saavad meile pakkuda vaid meie vanemad. -- Sellist tuge ja armastust, mis andestab ning armastab sõltumatult sellest, millised me oleme, mida teeme või kuidas käitume. Kui me ei saa seda nendelt, siis ei saa me seda kusagilt. See on nagu ainulaadne lohus, mida kõik vahel vajavad ning mille jaoks on ses valusalt lühikeses elus oma aeg ja koht. Tingimusteta armastus -- emaarmastus -- pole teadlik valik, vaid seesmine sund, kaunis paratamatus. Ma soovin ainult, et kõigil oleks võimet seda näha ning võimalus sellest osa saada.

Lõpetan ridadega V. Adamsi raamatust “Nooruse tolmunud kuld”, MEDITATIONES EX LIBRO AMORIS “Armastuse jumalad on ainsad, kes jäävad surematuks. Püüa nad avastada ka oma isiklikus elus.” (Adams, 1972: lk 256)

Soovin kõigile lahkeid silmi ja lootust.

KOKKUVÕTE

Minu lõputöö eesmärk oli kujutada kolmel maalil lootust ning tingimusteta armastust, mille võrdkuju on aegade algusest peale olnud ema – minu valiku kohaselt aga õunapuu kui naise ja ema sümbol rahvausundis.

Idee lõputööks sain oma ema jutustusest tema kodutalu õuel kasvavast, nüüd juba kuivavast, ema-vanusest (85- aastasest) õunapuust, mille üks oks kevaditi endiselt õitseb ning millest ema otsib kinnitust ka oma lastega seotud lootustele.

Praktiline töö koosneb kolmest maalist, mõõtudega 75×175 cm, seinal eri kõrgustel, teostatud akrüül- ja õlivärvidega, nii pintsli- kui spaatliga. Esimesel neist on puutüvi õösel, mis kujutab kõhedust tuleviku ees, teisel maalil rahutu, kuivanud õunapuu, vaevu aimatava ema varjuga tema juures – väljendades õrna ootust näha puud õitsele puhkemas, ning kolmandal maalil seisab puu ühe õie- kui lootuseandjaga koidikul.

Kirjalikus osas kasutasin oma ema lapse- ja noorpõlve mälestusi ning enda omi emast mu lapsepõlves. Samuti mõtestasin lahti õunapuu kui sümboli tähenduse folklooris, lisasin peatüki teiste kunstnike emaportreedest, kirjeldasin praktilise töö protsessi ning lõpetasin empiirilise mõtisklusega emadusest, ema olemusest ja armastusest.

Oma ema mälestusi kasutasin selleks, et lugeja saaks enam aimu ühe inimese elust – minu ema omast -- mis koosneb paljudest erinevatest seikadest ning milles avaldub tema olemus rohkem kui ühel ajahetkel maalitud portree seda teeks. Erinevalt mitmete teiste kunstnike emateemalistest teostest, mis kannavad sageli raske töö, mure, valu või leina pitserit, kujutan mina ema kui raugematu lootuse hoidjat.

Loodan, et igaüks leiab maalikomplektis oma tõlgenduse teemale „ema“.

SUMMARY

My graduation project consists of a set of three paintings called „Mother" which was created to represent mother's eternal hope as a metaphor for unconditional love. The main character of my paintings as part of the practical work is a withered apple tree, with mother's faint shadow beside it waiting for it to blossom.

My first painting depicts a tree trunk at night, which is supposed to express anticipation and dread for the future. Another painting shows a restless tree during the day, with the faint shadow of a mother nearby. The third painting shows a dried tree with a single budding flower as hope at sunrise. Each painting measures 175 cm × 75 cm and is executed using acrylic and oil paints.

The purpose of my work was to depict in paintings the power of mother's unconditional love and hope where others have stopped hoping, i.e. mother's essence which cannot be expressed only by her portrait. In my thesis, written in an essay format, I used my mother's childhood and youth memories, as well as the story of an 85-year-old apple tree at her childhood home. This tree is my mother's age and although it looks completely dried up, one single branch still blooms in the spring. From this, my mother seeks confirmation of her hopes, which in her heart are always related to her children. It inspired me and gave me the idea for my thesis. I also specified the meaning of the apple tree as a symbol of a woman and mother in folklore. I described the process of practical work, added a chapter with portraits of other artists' mothers, and finished with my thoughts about motherhood, mother's nature and love.

Working on the project has been my first experience of working with such a large format and creating a set of three paintings. I also gained a number of new practical skills, knowledge and experience in this regard. Moreover, I believe that this experience can give me the impetus to develop further and implement new ideas.

KASUTATUD ALLIKAD

Minni Nurme • Maarjahein 1967: lk 83

Minni Nurme • Metsõunapuu 1963: lk 64

Valmar Adams • Nooruse tolmunud kuld 1972: lk 256, 257, 277

Valmar Adams • Nooruse tolmunud kuld 1972: lk 309

Konrad Mägi • Eero Epner 2020

Valmar Adams • Nooruse tolmunud kuld 1972: lk 254

[Eesti Loodus \(loodusajakiri.ee\)](http://loodusajakiri.ee)

[Rembrandt van Rijn \(Leiden 1606-Amsterdam 1669\) - An old Woman called 'The Artist's Mother' \(rct.uk\)](http://rct.uk)

[Portrait of the Artist's Mother » Norton Simon Museum](http://www.norton-simon.org)

[Portrait of the Artist's Mother, 1896 - Pablo Picasso - WikiArt.org](http://www.wikiart.org)

[Why Is “Whistler’s Mother” So Iconic? | The New Yorker](http://www.newyorker.com)

Valmar Adams • Nooruse tolmunud kuld 1972: lk 256